

ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ๑๒

โดย บัณฑลอรุณ ๕๗ ๒๗

๕๘-๒ บัวสาย

“บานเย็นบานสะพรั่งฝั่งสระบัว
เหมือนเย็นเข้าเหย้าอยู่อยู่กับน้อง
มะลิวัลย์พันระกำขึ้นแกมจาก
ได้สามวัดกรรมพรากรไปจากห้อง”

วรรณคดี: ขุนช้างขุนแผน (ตอนขุนช้างตามนางวันทอง)

ผู้ประพันธ์: สุนทรภู่

ดอกบัวสาย *Nymphaea pubescens*

ดอกงามเด่น เน้นวงศ์ *Nymphaeaceae*

ชื่อสามัญ *Lotus stem, Water lily*

Red Indian Waterlily มีหัวไทย

ชื่อท้องถิ่น บัวขี้แพะ เสดุดอุปถัมภ์ รัตนอุปถัมภ์ องกณีนี บัวกินสาย
สัตตบรรณ สัตตบุษย์ สุตงามไขว้ ดอกขาว ใไล ใไขโกมท กุ่มท กุ่มท

บัวชมพู คู่บัวชม ปริก,บัวแดง บ้าน,บ้านแดง บัวสายกิน ลิ่นเปรมสุด
บัวลินจง ทรงชมพู คู่ของผุด ตาละดุด หยุตกลางบึง ตรึงฤดี

ดอกบัวสาย หลายหลากสี มีม่วงแดง น้ำตาลแดง เหลือง,ขาว ครามสุดดี
ชมพู,แดง เขียว,น้ำเงิน เพชรนิมิต ยามราตรี คลึงลับบาน ตระการใจ

ก้านดอก,ใบ ใใช้เป็นผัก ภัทษาหาร ตรีอัยสังวาลัย ก้านสายบัว ไม่กลัดหาย
บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจ แก้วอันใน ใต้แก้วอัน ถอนพิษลม

ในตำรับ ยาหอม เทพวิจิตร บรุงพิชิต สว่างฉาย ใบัวชม
ตำรับยา พิภตบัว พิเศษนิยม ใแก้วม บำรุงกำลัง ขิงขังจริง

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

ดมละลิวพัดผ่านลำธารขึ้น เห็นระรินขึ้นเจ้าอำน้ำใส
 เห็นฝูงปลาแหวกว่ายสายน้ำไป นั่งเพลินใจริมทุ่งคิ่งคันทา
 เห็นดอกบัวปลิงงามยามแดจรัส ตั้งสายรุ้งสะท้อนอยู่หม่มมัจฉา
 งามจริงหนอสุดอลงกุฎมรา ธรรมชาติตาชดนำเพลินใจ
 ดอกบัวสายพรายพริ้งขึ้นเห็นพระ เพื่อธรรมะบูชาพาสุดใส
 ศึกษานามโกมุทสุดพิไล สมนไพรบัวสายหลายหลากพันธุ์
 งดงามนี้ชื่นชมพุดงามเด่น ศึกษากลับเคยตลบคนสร้างสวรรค์
 ม่วงแดงสวยเลิศล้ำสัตบรรณ ต่างเรียกกันไพเราะเหมาะมานาน
 อันบัวสายรายรอบขอบชายทุ่ง เก็บมาปรุงอาหารจานคาวหวาน
 รากเหง้าบัวดอกสายหลายประการ ฝึกทั้งก้านกินดีเยี่ยมลิ้น
 นิยมปลูกในกระถางวางในบ้าน ดอกสะอาดงามตาไปทุกหน
 มีกลิ่นประดับไว้ให้ได้ยล งามเหนืออันบัวสายพรายพริ้งเพรา

อัญชี่ ณ เชียงใหม่

ต้มกะทิสายบัวปลาหนึ่ง ต้มเอมขิงขมิ้นมีของของคุณแม่
 ตอนน้ำหยากรับสายลอยเป็นแพ เลือกรดถึงแต่ดอกรใหญ่อ่อนอบเรียงราย
 สายบัวอบอกดีกั๊กชันชลธาร ดอกเบ้งบานเมื่อใกล้ค่ำถึงยามสาย
 เหงำไต้ดินกำนไต้หน้าดอกลอยขย กัดบดอกช้อนมากมายหลายชนิดมี
 ดอกบัวสายหลายสีแตกต่างกัน ชมพูนั่นเห็นทั่วไปได้ทุกที่
 ขาวแดงเหลืองม่วงแดงครามอร่ามดี น้ำเงินสีสดใต้อีใต้อา
 สายบัวตำนมะเรียงในลำไต้ ไข่ไก่ไข่แก้วอ่อนในใจพรรษา
 บำรุงพันกระดูกแกร่งแข็งแรงนา ช่วยสายตามีประโยชน์สารพัน
 ทำสร้อยคอข้อมือด้วยบัวสาย เด็กหญิงขายหูกำนบัวที่อนั้นลั่น
 ยืดโย่งไต้ด้วยใยบัวกันและกัน ลูกส้มพันธ์แค้นหนักรักรวมใจ

ดอองพร เดชกุณฑล

บัวสายมีหลายสีก็ดีเพราะเพราะ

สีก็เหมาะเจาะดีดั่งบรรณอันดีใจ

ดีดั่งบุษย์จงกลนที่ไว้ใจ

เคล็ดอุบลสนใจโกมุทสิ้นใจดี

ถิ่นกำเนิดเกิดในทวีปเอเชีย

แล้วลามาเยี่ยมมาไทยได้ขณะนี้

เป็นพืชที่อายุได้หลายร้อยปี

เหง้าใต้ดินมีรากอยู่ในโคลนเลน

บัวสายมีหลายสีที่แตกต่าง

มีบ้างชมพุดน้ำเงินแดงม่วงเห็น

ดอกเหลืองดอกเขียวดอกครามก็เด่น

ดอกมีกลีบเลี้ยงแล้วสีชาน้ำตาลแดง

สรรพคุณบำรุงร่างกายใช้ดีด้วยหัว

ใจเด่นรั่วบำรุงหัวใจไม่แฉ่แฉง

บำรุงกระดูกและฟันให้แข็งแรง

สายบัวแกร่งแย่งป้องกันมะเร็งลำไส้

ประโยชน์ก้านใบใช้รับประทาน

โดยนำก้านใบดอกดอกฝัดได้

ทำแกงผักกาดส้มแกงกะทิได้

และยังใช้ทำขนมกลมกล่อมดี

ตัวฉันนั้นมันเกี่ยวข้อกับบัวสาย

หลังกลับกลายเป็นของกินแปดชั้นกลีบสี

เอาไปผัดแกงกะทิใส่ปลาหุมี

และที่ตีมีไอศกรีมใสเม็ดบัว

อาชนท์ ศรีวิสูตร

รัตนอุบล โพล่พยับน้ำยามเช้าตรู่
แดงพร่างพรุแย้มบานตระการลุด
เศวตอุบลทั้นปราศขาดงอแง
สัตตบุษย์แย้มบัวแดงแข่งอรุณ

ใบเสียดแฉมแกมน้ำตาลอยู่ปริ่มน้ำ
ดวยลัดล้ำท่ามกลางหมอก ไกรกรุ่น
ชุกชอนแดงเจ็ดล้ำท่าแสงอุษา
โชนระยิบระยับมโหฬารชวนชื่นใจ

ประคองดอกรับดูสายน้ำเย็นบ้าน
ลุดเบิกบานพานตรีกหนัก ไปไกล
ให้ลิ้มแล่นแต่ลิ้มตำนานเคียง ไชรี
ผัดยั้ง ได้ดื่มกะทิ ไร่แก่ง ใต้แขง

บำรุงร่างกายให้พราวเพชรเลิศเกินใคร
แก้วอันในบำรุงหัวใจ ให้เข้มแข็ง
ลัดลัด ลาร ให้อยู่อม ไหมเทา ล่องแสง
งามบัวแดงเลอคุณค่าบัวเอเชียว

กุศล คำเพราะ

เป็นราชินีแห่ง ไม่น้ำงามสง่า

เป็นลิลิตดอกบัวงามยามเหนือน้ำ

เป็นสัญลักษณ์ความบริสุทธิ์ผุดผ่องงาม

คือดอกบัวอยู่เหนือน้ำงามละดุดตา

บัวเป็นพืชน้ำล้มลุกปลูกลงในน้ำ

ดอกบัวงามพบทั่ว ไปเห็นได้ทั่ว

ในเขตร้อนชื้นหนาวเจ้าเจ็ดเจ้า

กว่าไร้อาตายนมดินกินหนหลายปี

แม่สายบัว ดอกบัวสาย ใจแฉะฉิ้น
ทุกอันคิ้น ชิ้นลุดช ปลุ๊กความหวัง
ยามได้พบ ประสับพั๊กตร์ รักเจ้าจั่ง
นะจั่งจั่ง นังมอญอยู่ ดูบั้งอร

สายบัวค่อน ถอนสายบัว ย้อยเวนนัง
ทำย้ายยัก นัวร์รักจริง มิ่งสมร
แม้กายเลอะ โคนนเประอะท้อ ดัดเบียงกบ่อน
ดูเว้าร้อน ตอนยิมเย้อน เหม้อนเจ้อเจีย
อ้อยลื่น กินหมดอ้อย ใจอ้อยท้อ
แกงสายบัว เลิศรสนา นาสรรเสริญ
น่องมาฝาก คนยากไร้ ได้เพลิตเพลิต
นึ่งแล้วเขิน สะเทิ้นอยู่ ดูหน้าอาย

ยามเมื่อตื่น ยืนแอบมอง น่องคนนี้

หลับฝันดี มีน่องคู่ ดูดีใส

ได้ชื่นชม สมน้ำ รื่นหทัย

ตั้งมาดหมาย ไว้ให้นั้น รัญจนนัย

อยากให้ฝัน นั้นเป็นจริง อึงแอบน่อง

ได้ประคอง ระวังองกอด พร่ำพลอดรัก

ผูกประสาน มันสัมผัสพันวี สมน้ำสนิมคร

อึงประจักษ์ บั๊กมด ดูขลุ่ยนทระ

น่องสายบัว เก็บบัวสาย ยามบ่ายคล้อย

แกงไว้คอย อร์ออยหลาย สุขใหญ่ทอด

น้ำพริกนวด สายบัวสด คดขำจืด

มีพุ่มพวง พ่วงเคสียเกล้า เราสุขจริง

โกวิท ธีระโรจน์

บ้านฉันอยุธยาเมืองในวัยเด็ก

เรือลำเล็กผูกไว้ให้โดยธาร

พายไปโน่นไปนี้ตามสายธาร

แสนสรวลเยาะมิต ได้พายเรือ

ฉันชอบพายไปในหนองน้ำลึก

ใจระทึกที่ได้เห็นบัวมากเหลือ

บัวน้ำลึกจะให้สายยาวเหลือเพื่อ

ถอนขึ้นเรือพอทำกินอิ่มหน้าใจ

แม่เตรียมพร้อมผักสดสายบัวหรือต้มกะทิ

ฉันช่วยปรีห์กสายบัวดีด้วยได้

เป็นทีอันสั้นเก็บเยื่อออกลอกพันไป

กสิณกินได้ไม่พาลดคอคดล่องคอดี

หากยามใดแม่ต้องไปวัดวันพระ ฉันก็จะพาไปทุ่งบัวหลวงที่
มีน้ำตื้นหักก้านบัวดอกตูมดี พลับถึงที่รับแรงรัดรัดดอกบัว

ข้ายจับดอกชวาจับกลีบดอกบัวนั้น บรรจงพันพับกลีบจับตรงหัว
ดอกกลีบแล้วหนีบหนีบในกลีบบัว ทำจนทั่วเสร็จแล้วบัวดอกสวยพลับ

พับกลีบลงจนเห็นเกสรไหล สีเหลืองไขว้ไขยกลีบไม้แปรผัน
กลีบอ่อนอ่อนชวนให้มิมมาลิมกัน ดูสุดล้นต์ทุกวันหรือวันตรียไป

ยามน้ำลดก็ไปดู ไหลมาตาก ค่อนข้างยากและลำบากกว่าจะได้
เก็บไว้เชื้อมเป็นเต้าทิ้งแกร์อนใน ทำต้มซัดขึ้นใจ ได้ใช้ไหลบัว

ทุกทุกส่วนของต้นบัวมีคุณนัก ใบก็จักทำอาหารไม่มีโรค
เห็นเด็กใช้ทำเป็นรุ่มบ่อ่งกันต้อ ผนไม่โรคองใส่หัวเด็กชอบใจ

เมล็ดบัวอ่อนหวานมันอร่อยนัก แก่แห้งจักทำต้มเชื้อมใช้กินได้
ทุกส่วนของใช้ทำกินล้วนสุขุมไพร สรรพคุณไซร์มีมากมายอย่างเออย

อภัยพร แฉนวงษ์

